

Tradició vitivinícola

El Pla del Penedès

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Tot el municipi del Pla del Penedès
Emplaçament: Vinyes i cellers del Pla del Penedès
Alçada: 221,5

Coordenades:

Latitud: 41.41802
Longitud: 1.71076
UTM Est (X): 392260
UTM Nord (Y): 4585965

Classificació

Número de fitxa: 08164 - 102
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia: Tècnica artesanal
Estil / època: Modern Contemporani
Segle: XI-XXI
Estat de conservació: Bo
Protecció: Inexistent
Accés: Fàcil
Ús actual: Productiu
Titularitat: Privada
Titular: Diversos propietaris.

Fitxes associades:

[Antic celler cooperatiu](#)

Autoria de la fitxa: Àlex Asensio Ferrer
Data de registre de la fitxa: dt., 25/07/2017 - 02:00

Descripció

Com la resta de la comarca, el municipi del Pla del Penedès s'inscriu en un territori d'una llarga i arrelada tradició vitivinícola, com ho demostra, històricament, el moviment cooperativista, l'agitació social rabassaire al voltant del règim de tinença i explotació de la terra, o el fet que el 1901 s'hi instal·lés la primera estació de canons granífugs de l'Estat (SANCHO, 2017:58). A nivell patrimonial, les barraques de vinya, i els pous i dipòsits d'on s'extreia l'aigua amb què es feia el caldo bordelès formen part d'aquest passat.

Avui dia, la major part de la superfície del terme municipal és destinada al conreu de la vinya, i, des del punt de vista econòmic, el sector agrari local representa una quarta part de les afiliacions al règim d'autònoms de la Seguretat Social (IDESCAT, 2017). L'any 2009, hi havia 71 explotacions agràries i un total de 634 hectàrees de les 708 llaurades eren plantades de ceps, amb un 5% de vinya mallola. Tot i la tendència cada cop major a la concentració de terres a causa de la manca de relleu generacional i l'optimització dels beneficis derivats de la venda del raïm i de les inversions en maquinària i tractaments fitosanitaris, la majoria de les explotacions són inferiors a les 10 hectàrees.

Bo i representar el conreu hegemònic amb el 90% del sòl conreat, s'observa una certa regressió en termes absoluts respecte de la dècada de 1980-1990 per l'escassa rendibilitat d'algunes peces de terra marginals. En aquest sentit, el 1989 va marcar el punt àlgid de l'expansió de la vinya amb 734 hectàrees sobre un total de 795 hectàrees llaurades. Tanmateix, les xifres actuals són prou eloqüents i donen testimoni de la diversificació econòmica de la població i dels canvis operats en el paisatge en comparació amb l'ortofoto de 1946 i l'amillament de 1944. Tots dos documents són l'expressió d'un règim autàrquic d'autosubsistència de base cerealista amb una presència destacada del regadiu i un pes relatiu de la vinya, que ocupava llavors 419 de les 932 hectàrees en producció.

Les varietats tradicionals de la zona són les autoritzades per a l'elaboració de vi base i cava: macabeu (45%), xarel·lo (32%) i parellada (5%), que es conreen majoritàriament emparrades; tot i que també hi ha alguna finca plantada amb varietats de raïm negre com el merlot i el cabernet-sauvignon.

La majoria de viticultors venen el raïm a d'altri per a la seva elaboració i comercialització, per la qual cosa no tenen coneixement real de quin producte se'n deriva; tot i que encara hi ha alguna casa on reserven part de la collita per fer-ne el seu propi vi per a consum particular. Tot i que en desús, alguns habitatges i masies conserven els antics cellers, amb la premses, cups, bótes i altres màquines i atuells. A nivell comercial, hi ha establerts cinc cellers que formen part de la Denominació d'Origen Protegida Cava i de la DO Penedès: Alsina & Sardà, al veïnat de les Tarumbes; Parató SA, a can Raspall de Renardes; Capità Vidal, al sector del Pujolet, i Canals Nadal i Joan Piñol Torrents, al nucli urbà.

A l'entorn del sector vitivinícola han proliferat negocis i establiments complementaris destinats a la venda i reparació de maquinària agrícola, així com al subministraments d'utilatge i tutors per emparrar la vinya. Dins el sector terciari, diverses iniciatives particulars han posat en marxa set establiments de turisme rural, amb 57 places de pernoctació (IDESCAT, 2016). Des del sector públic es dóna suport a aquestes projectes. El municipi està integrat dins l'itinerari comarcal de les rutes del vi i del cava del Penedès, i, a escala local, ha promogut l'adequació i senyalització de cinc itineraris turístics circulars per recórrer a peu, a cavall, en bicicleta o segway. La població compta també amb un Centre d'Acollida Turística inaugurat el 2016, i des de 1988 organitza intercanvis amb la localitat borgonyona de Ladoix-Serrigny, amb la qual està agermanada.

Observacions:

Cont. Història:

El Pla de Penedès va ser també pioner en l'adopció de mesures per evitar els estralls de les calamarsades sobre les vinyes. Amb la mateixa la devoció per sant Abdó i sant Senen com a patrons protectors de les collites, diversos propietaris agrícoles es van aplegar el maig de 1901 per encarregar la compra conjunta d'una desena de canons granífugs que va comptar amb un ajut de 1.800 pessetes del Ministeri d'Agricultura. Fabricats per la casa Cameo de Carinyena, eren fets de llautó, els canons tenien de 4 metres d'alçada, disposaven d'un peu on es col·locava un cartutx de pólvora i havien de ser

manipulats per dos operaris anomenats "artillers". Després de la detonació, l'aire calent es propulsava, suposadament, fins als 2.500 o 3.000 metres d'altitud, tot emetent un xiulet que trencava la pressió elèctrica de l'atmosfera (SANCHO, 2017:59). Per tal de dur a terme la seva instal·lació, es va constituir una junta directiva formada per Ramon Vallès Raventós, com a president; Josep Roig com secretari, i Salvador Nadal com a dipositari, a més de Pere Nadal Rovira, Joan Raspall, Josep Galimany, l'alcalde Joan Rovira Sala i l'advocat Josep Cerdà (SANCHO, 2015:45). L'estació granífuga del Pla del Penedès va ser la primera d'Espanya quedar finalment constituïda per 35 canons situats a intervals d'entre 600 i 700 (19 d'instal·lats en masies, 12 en casetes construïdes expressament i 4 en barraques de pagès), amb un abast de 2.777 hectàrees a l'entorn del Pla i els municipis limítrofs. El 2 de setembre, el ministre Miguel Villanueva va visitar l'estació del Pla i posteriorment la reina regent va distingir l'alcalde Joan Rovira Sala amb la medalla d'Isabel la Catòlica, i Isidor Aguiló, enginyer agrònom, i Gaietà Fontrodona, president del Cercle Agrícola del Penedès, van ser designats delegats del Ministeri d'Agricultura al congrés de viticultura celebrat a Lió (SANCHO, 2017:59).

Història

La vinya apareix documentada des de l'alta edat mitjana en documentació referida al castell de Lavit, al costat de l'horta i, sobretot, dels cereals (LLORAC, 2015:65). El cadastre de 1717 dona 94 jornals de vinya per al Pla i Lavit, que representaven poc més del 16% de la terra conreada (LLORAC, 2015:66). Un segle i mig després, el 1857, el cadastre consigna 698 jornals de vinya espessa i 291 de vinya campà, que equivalien al 57% de la superfície conreada (LLORAC, 2015:67).

Tot i les fluctuacions en l'estadística, almenys des del segle XVIII havia estat també important la producció d'aiguarent. El cens de 1787 hi figuren dos fabricants d'aiguarent. Si bé Pascual Madoz identifica només una fassina, a l'amillament de 1857 se n'esmenten quatre: les de Cerdà de Palou, Abdó Vallès, Magí Rovira i Salvador Nadal. Cels Gomis, vers l'any 1920, n'assenyala un parell, i el diccionari de 1960 fa referència a una fàbrica de licors i dues de xampany (LLORAC, 2015:73).

La plantació de vinya es va generalitzar durant la segona meitat del segle XIX, afavorida pel gran marge de beneficis que s'obtenia de la venda de vi com a producte elaborat. A l'Exposició de Raïms organitzada el 1871 per l'Institut Català de Sant Isidre hi va concórrer una representació cinc propietaris del Pla, que va ser la més nombrosa de la comarca. Si bé no va obtenir cap distinció, la delegació formada per Pau Rovira, del mas homònim (avui en terme de Torrelavit); Francesc Rovira, de la Sala; Josep de Miquel, Jaume Casasses i Joan Fàbregas hi van presentar raïms vinificables i de taula de les varietats calop, carinyena, escanyavella, garnatxa, malvasia, moscatell, parrell curt i sumoll (LLORAC, 2015:67). Tot aquest dinamisme va tenir efectes sobre la demografia i l'urbanisme: el nucli urbà es va expandir i la població va assolir el seu zenit històric amb 1.259 habitants el 1887. Tot i que el 1890 encara s'hi van produir 18.000 hectolitres de vi, la irrupció de la plaga de la fil·loxera, l'any anterior, va provocar un daltabaix econòmic que va donar origen a l'aparició de l'atur forçós i va obligar a emigrar a moltes famílies, de manera que el 1897 la població havia retrocedit a 1.044 habitants (LLORAC, 2015:68).

En aquest context van néixer les primeres entitats recreatives i mutualistes, moltes vegades revestides d'un fort component classista i ideològic. Entre 1912 i 1918, els sectors benestants van sostenir el Sindicat Vinícola del Pla del Penedès, una entitat que tenia com a objectiu el millorament de la vinya, tota vegada que s'havia recuperat el conreu gràcies a l'empelt de ceps americans. Per la seva part, els rabassers es van agrupar el 1920 a l'entorn d'una filial de la Federació Comarcal de Societats Obreres Agrícoles fundada i encapçalada pel dirigent socialista Joan Esteva, que aleshores residia al poble (LLORAC, 2015:224). Entre les dues dates, a l'entorn de 1915, es va fundar el celler cooperatiu, una de les especialitats del qual va ser l'elaboració de mostos concentrats.

Bibliografia

LLORAC I SANTIS, Salvador (2015): El Pla del Penedès. Un municipi al cor de la comarca del Penedès històric, El Cep i la Nansa, pp. 65-72 i 223-224.

SANCHO PARÍS, Daniel. 'El canó granífug a l'Alt Penedès a principis del segle XX' a Del Penedès, núm. 31, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, 2015, pp. 37-48.

SANCHO PARÍS, Daniel. 'El canó granífug, un giny d'artilleria agrícola' a Eix. Cultura industrial, tècnica i científica, núm. 3, Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (MNACTEC), Terrassa, 2017, pp. 56-59.

